

“TOSHKENT VILOYATIDA SPORT TURIZMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI”

Ilmiy rahbar: Yusupova Nasiba Abdujabbarovna

Ipak yo'li innovatsiyalar universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Toshkent viloyatida sport turizmini shakllantirish va rivojlanishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan sport turizmi mashgulotlarini o'tkazish bo'yicha metodik tavsiyalar berilgan. Shuningdek Toshkent viloyatida sport turizmini rivojlantirish istiqbollari masalalar o'rin olgan.

Kalit so'zlar. Sport turizmi, sog'lig'ini mustahkamlash, turistik sayohat, sog'liq, jismoniy rivojlanish, dam olish, bilim, biznes, diniy, mahalliy va xorijiy sayyohlar.

Kirish. Toshkent viloyatida sport turizmi aholini barkamol rivojlantirish, ularning sog'lig'ini mustahkamlash, zamonaviy insonni demokratik turizm jamiyatining faol quruvchisi sifatida tarbiyalashning muhim vositasi bo'lib xizmat qilmoqda hozirgi bosqichda foydali dam olishning eng qulay va samarali turlaridan biri bo'lgan ommaviy hodisaga aylandi. Odamlarning sog'lom dam olishini tashkil qilishda turizmga katta o'rin beriladi. To'g'ri tayyorlangan va o'tkazilgan turistik sayohat sog'liq, jismoniy rivojlanishga foydali ta'sir ko'rsatadi, tanani mustahkamlaydi va rivojlantiradi.

“So‘lim va betakror Chirchiq vohasi, Olmaliq va Ohangaron kengliklarida joylashgan Toshkent viloyati, bu ko‘hna diyor har qanday yuksak ta’rifga munosibdir. Bu zaminning unumdor tuprog‘i, qut-baraka yog‘iladigan dala va bog‘lari, oltin, kumush, mis, marmar, ko‘mir kabi zahiralarga boy konlari, eng muhimi, mehnatkash, bag‘rikeng, ko‘p millatli xalqi vatanimiz ravnaqiga munosib hissa qo‘shib kelmoqda.” deb aytgan edi, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev.

Turizm-chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslarning doimiy yashash joyidan sog'lomlashtirish, bilim, kasb-hunar-biznes, sport, diniy va boshqa maqsadlarda vaqtincha bo'lgan mamlakatda pullik faoliyat bilan shug'ullanmasdan vaqtincha chiqib

ketishi (o'zbekiston fuqarolarining sayohatlari). Sayyoh-ketma-ket 24 soatdan 6 oygacha pullik faoliyat bilan shug'ullanmasdan yoki kamida bir kecha-kunduzda dam olish, bilim, kasbiy, biznes, sport, diniy va boshqa maqsadlarda vaqtincha qolish mamlakatiga (joyiga) tashrif buyuradigan fuqaro. Turizm vositalariga quyidagilar kiradi: sayohatlar, ekskursiyalar, sayohatlar va sayohatlar, turistik mitinglar va musobaqalar, turizm turlari bo'yicha kompleks sayohatlar va to'lovlar, turistik ko'ngilochar va faol dam olish, turistik ekspeditsiyalar, turistik o'lkashunoslik va boshqalar. Tasniflashning asosiy vazifasi ob'ektlarning xilma-xilligini o'rganish va alohida guruhlar o'rtasidagi haqiqiy munosabatlarni aks ettirishdir. Yaxshi tuzilgan tasnif ilmiy asoslangan terminologiyani yaratish uchun asosdir. Turizmning har xil turlari quyidagicha tasniflanadi: murakkablik darajasi, yoshi, ijtimoiy xususiyati, faoliyat turlari, ma'lum bir idoraga aloqadorligi, tashkiliy shakllari va boshqalar.

Sport turizmi-tabiiy to'siqlarni engib o'tishda sportni takomillashtirishning maqsadli funktsiyasiga ega. Bu insonning qo'pol erlarda xavfsiz harakatlanishi uchun zarur bo'lgan barcha bilim, ko'nikma va malakalarni takomillashtirish va murakkab tabiiy relyefni engish uchun jismoniy tayyorgarlikni yaxshilashni anglatadi.

Sport turizm sayohatchidan kuch, chidamlilik, tezlik, oddiylik, qotib qolish, sovuqqonlik va maxsus texnikani o'zlashtirishni talab qiladi. Ushbu fazilatlarning barchasini egallash, maxsus va jismoniy ko'nikmalarni rivojlantirish sayyohga jismoniy tayyorgarlikka imkon beradi. Akademik N. Amosovning so'zlariga ko'ra, tananing sog'lig'i va jismoniy holati tananing mushak, asab va endokrin tizimlarida, har bir hujayrada zaxira darajasi bilan belgilanadi. Zaxiralar tashqi ta'sir o'zgarganda hujayralar, organlar va butun organizm parametrlarining muntazam barqarorligini ta'minlaydi. Ammo zaxiralar faqat ularga ehtiyoj bo'lganda, ya'ni u yoki bu organ mashq qilingan taqdirda namoyon bo'ladi. Har qanday zaxiralarni namoyish qilish va o'qitishning asosiy vositasi mushak ishi. Muayyan turmush tarzi zaxiralarni rivojlantirish va saqlashga yordam beradi. Bu ovqatlanishni oqilona cheklash, jismoniy faollik, qotib qolish, kasalliklarga nisbatan cheklangan munosabat, psixologik tinchlik. Sog'liqni saqlash rejimiga barcha yoshdagi odamlar, ayniqsa katta yoshdagilar rioya qilishlari kerak.

Turistik musobaqalar o'tkazish shakliga ko'ra kompleks-ko'rgazmali (festivallar, turistik bayramlar), turiadalar, mitinglar, ekspeditsiyalar, chempionatlar, kuboklar, tasniflash, saralash, cheklangan ishtirokchilar va ochiq musobaqalarga bo'linadi. Turizmda eng keng tarqalgan sayyohlik uchrashuvlari, sport turizmining texnikasi va taktikasi bo'yicha musobaqalar (turistik ko'pkurash) va sport turistik sayohatlari o'rtasidagi musobaqalar. Turistik mitinglar tabiatdagi turistik bayramlar bo'lib, talabalar, ishchilar va ularning oila a'zolarini sport turizmiga jalb qilish maqsadida kompleks sport- turistik tadbirlar sifatida o'tkaziladi. Ular bir vaqtning o'zida bir yoki bir nechta sport turizmida o'tkazilishi mumkin. Mitinglar va musobaqalarni o'tkazish tajribasi sizga bahorda, sayyohlik mavsumi boshlanishidan oldin, guruhlarining piyoda yurishga tayyorligini tekshirib, kuzda, yurishlar tugaganidan keyin, kelgusi mavsum uchun vazifalar va rejalarni umumlashtirish va aniqlash uchun musobaqalarni (chang'i sportidan tashqari) o'tkazishni tavsiya etish imkonini beradi.

«So'nggi yillarda mamlakatimizda turizmning boshqa turlari qatori tog' hududida sport turizmini rivojlantirishga ham e'tibor qaratilmoqda, O'zbekiston nafaqat qadimiy shaharlari, balki betakror tog'lari bilan ham mashhurdir. Shuni alohida qayd etish joizki, mamlakatimizda turizm to'rt faslda ham faoliyat yuritadi. Ushbu yangi ochilgan maskan albatta, xalqimizga va yurtimiz mehmonlariga maroqli hordiq chiqarishga xizmat qiladi. Dor yo'lida uchish narxi dam olish kunlari 80 ming, qolgan kunlar 70 mingni tashkil etadi. Qariyalarimiz va bolalarimizga 50 foizlik chegirma bilan, imkoniyati cheklangan kishilar uchun mutlaqo tekin xizmat ko'rsatiladi»,—deya ta'kidladi turizm va sport vaziri Aziz Abduhakimov.

«Amirsoy Ekspres» tashrif buyuruvchilarni avtomobil yo'lidan to'g'ridan-to'g'ri kurort hududiga yetkazib qo'yadi, bu esa uzoq masofali tog' yo'lini chetlab o'tib, haydovchilar uchun 5 km. ga qisqartiradi. Dor yo'li 10 kishilik sig'imga ega 74 ta gondola (kabina) dan iborat. Uning umumiy uzunligi 2913 metr bo'lib, soatiga 2400 kishini tashish quvvatiga ega. Sayohat vaqti 9 daqiqani tashkil etadi. Mazkur ob'yekt joriy yilning 1 mayidan 15 dekabrigacha bo'lgan qisqa davrda qurib bitkazildi. Investitsiyalarning umumiy qiymati 15,2 mln. yevroni tashkil etdi.

Dam olish maskaniga tashrif buyuruvchilar va «Amirsoy Ekspress» yo‘lovchilariga qulaylik yaratish maqsadida bepul avtoturargoh tashkil etilgan.

Shuningdek, dam olish maskanining 2290 metr balandlikdagi tog‘li hududda o‘ziga xos va ilk restoran majmuasi joylashgan. 70 kishiga mo‘ljallangan «2290» restorani «À la carte»ga ega bo‘lib, yo‘lovchilar va piyodalar uchun noyob atmosfera va taassurotga boy tog‘ manzaralaridan bahramand bo‘lish imkonini beruvchi «take it and go» formatidagi terrassa va yo‘lovchilar uchun barni o‘z ichiga oladi. Majmua terrassasi go‘zal tabiatdan bahramand etuvchi panoram ko‘rinishga ega.

Viloyatda jami 986 ta joylashtirish vositalari mavjud bo‘lib, shundan, 106 tasi mehmonxona va dam olish zonalari, 774 tasi oilaviy mehmon uylari, 66 tasi xostel, 40 tasi sanatoriy va boshqa sog‘lomlashtirish obyektlarini tashkil qiladi. Viloyatda jami 828 ta madaniy meros obyektlari mavjud. Shundan, 159 tasi diqqatga sazovor hamda ziyoratgohlar bo‘lib, ularning 14 tasi turizm marshrutiga kiritilgan.

Oxirgi 5 yil davomida mehmonxonalar soni 67 tadan 106 taga, oilaviy mehmon uylari 20 tadan 774 taga, xostellar 5 tadan 66 taga yetkazildi. Shuningdek xorijiy turistlarning o'rtacha qolish kuni 2 kundan 3 kunga uzaytirishga erishildi.

Yurtimizning boshqa hududlaridan viloyatga tashrif buyuradigan mahalliy turistlar soni 628 ming nafardan 2 mln 400 ming nafarga (382%), xorijiy turistlar esa 83 ming nafardan 201 ming nafarga (242%) yetkazildi. Birgina Bo'stonliq tumanida mahalliy sayyohlar 352 ming nafardan 1 mln 620 ming nafarga (460%), xorijiy sayyohlar 91 ming nafardan 147 ming nafarga (161%) yetkazildi.

Sohasida yaratilgan sharoitlar, mahalliy va xorijiy sayyohlarni keng jalb qilish xissobiga turizm xizmatlari eksporti 30 mln 178 ming AQSH dollaridan 72 mln 400 ming AQSH dollariga yetkazildi. 863 mlrd 196 mln so'mlik 86 ta yirik turistik loyihalar ishga tushirildi. Turizm sohasida faoliyat olib borayotgan 25 tadan 80 taga yetkazildi (8 ta turagent va 72 ta turoperator). 2 ta mahallaga Respublikamizda sanoqli bo'lgan "Turizm qishlog'i" maqomi berildi.

2023 yilda 41 ta joylashtirish vositalari (3 ta mehmonxona va dam olish muassasasi, 10 ta xostel, 28 ta oilaviy mehmon uyi) hamda mahalliy va xorijiy turistlarga xizmat ko'rsatuvchi 15 ta turistik firmalar (6 ta turagent va 9 ta turoperator) faoliyati yo'lga qo'yildi. 2023 yilda umumiy qiymati 671 mlrd 420 mln so'm miqdoridagi (250 mlrd 870 mln so'm loyiha tashabbuskori, 22 mlrd 410 mlrd so'm bank krediti) jami 19 ta loyihalar (221 xona, 547 o'rinli) amalga oshirilishi natijasida 533 nafar yangi ish o'rinlari yaratildi. 6 ta mehmonxona xizmatlari, 7 ta sanatoriy va dam olish maskanlari, 6 ta boshqa turistlarga xizmat ko'rsatadigan obyektlar. Shundan, Bo'stonliq tumanida 106 mlrd 430 mln so'm bo'lgan 7 ta loyiha (3 ta mehmonxona, 3 ta dam olish maskani, 1 ta boshqa turdagi) ishga tushirilishi natijasida 203 ta turizm sohasida yangi ish o'rinlari yaratildi.

Yil yakuniga qadar 2,1 trln. so'm bo'lgan jami 56 ta investitsiya loyihalari, 5 ta turistik firmalar hamda 178 ta yangi oilaviy mehmon uylari tashkil etiladi. 2023 yilning o'tgan davr mobaynida Viloyatga tashrif buyurgan turistlar soni 1 mln 973 ming 200

nafar, shundan, xorijiy turistlar 92,3 ming nafarni, maxalliy turistlar 1,9 mln. nafarni tashkil etdi.

Viloyat turizm infratuzilmasini rivojlantirish va sayyohlarni qabul qilish quvvatlarini kengaytirish maqsadida 2023-yil yakuniga qadar 217 ta joylashtirish vositasi, 18 ta dam olish maskani, 19 ta turizm sohasiga xizmat ko'rsatuvchi obektlarni tashkil etish rejalashtirilgan.

Xorijiy mamlakatlar bilan har tomonlama hamkorlikni yo'lga qo'ygan holda 2023-yilda xorijiy sayyohlar sonini 421 ming nafarga, mahalliy sayyohlarni esa 4 mln nafarga yetkazish belgilangan. Shuningdek, Viloyatdagi 2 ta mahallaga "Turizm qishlog'i" maqomini berish va "Turizm qishloq"lari sonini 4 taga yetkazish maqsad qilingan.

Viloyatning turistik salohiyati yuqori bo'lgan 4 ta shahar tumanlarda 21 ta mahallalar tanlab olinib, turizm infratuzilmasini yaxshilash yuzasidan ishlar olib borilmoqda. Jumladan Bo'stonliq tumanida 8 ta mahalla "Boyterak" MFY "T.Dadaboyev", "Baxcha ovul", "Pskom", "Uenkulsay", "Yakkatut", "Yoshlik", "Uzun" MFYlarning turizm maskaniga aylantirish yuzasidan loyihalar ishlab chiqilgan va hozirda amaliyotga tatbiq qilish yuzasidan ishlar olib borilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

5.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 27.11.2023 yildagi 622-son O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 27.11.2023 yildagi 622-son Oilaviy mehmon uylari, xostellar, o'tovli va chodirli oromgohlar faoliyatini tashkil etish, ushbu sohada davlat xizmatlari ko'rsatish tizimini takomillashtirish to'g'risida

6.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 31.12.2019 yildagi 1053-son, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 31.12.2019 yildagi 1053-son 2019 — 2021-yillarda Toshkent viloyatida turizm sohasini jadal rivojlantirish to'g'risida

1. Parkent - turizm makoni [Matn] / Management Development Institute of Singapore in Tashkent .-Toshkent: Toshkentdagi Singapur menejmentni rivojlantirish instituti, 2023.- 101 b.
2. Monografiya «Sport turizmi asoslari» Muallif:Doniyor Raximovich Tilloev.Alfaraganus universiteti “Sport faoliyati” kafedrası katta o’qıtuvchısı 2024 y.153b.
3. Bo'stonliq - Toshkent vohası javohiri [Matn] .- Toshkent: Toshkentdagi Singapur menejmentni rivojlantirish instituti, 2023.- 128 b.
- 4.Mamatqulov X.M., Tuxliyev I.S., Bektemirov A.B. «Xalqaro turizm». Darslik. Toshkent – SamISI. 2008.